

Warszawa, 2003-06-24

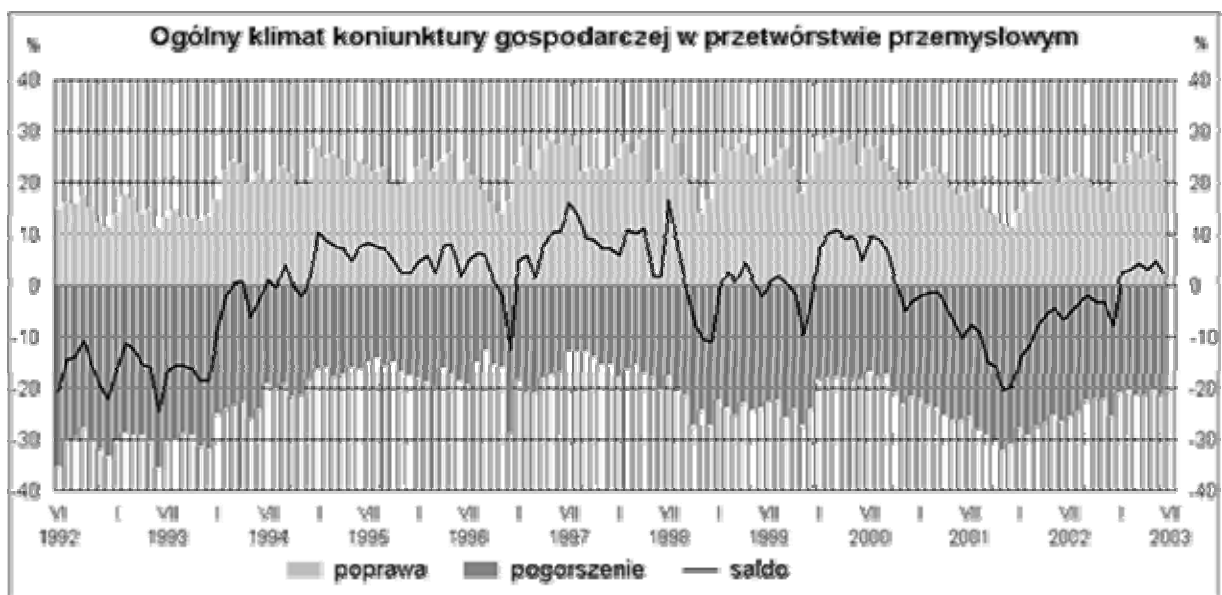
Koniunktura w przemyśle, budownictwie i handlu
w czerwcu 2003 r.

Ocena ogólnego klimatu koniunktury w **przetwórstwie przemysłowym** jest w czerwcu nieco gorsza od oceny sprzed miesiąca, ale lepsza niż w analogicznym miesiącu ostatnich dwóch lat. Na pogorszenie koniunktury wpłynęła gorsza sytuacja bieżąca oraz mniej optymistyczne niż w ubiegłym miesiącu jej przewidywania na najbliższe miesiące. Klimat koniunktury jest oceniany pozytywnie, w przedsiębiorstwach obu sektorów własności na zbliżonym poziomie.

W czerwcu odnotowano nieznaczną poprawę ogólnego wskaźnika koniunktury w **budownictwie**. Kształtuje się on na poziomie dodatnim, wyższym niż w analogicznym miesiącu dwóch poprzednich lat. Niewielka poprawa wskaźnika w stosunku do ubiegłego miesiąca jest wynikiem lepszych ocen bieżącej działalności budowlano-montażowej przy jednoczesnym zahamowaniu tempa poprawy oczekiwań dotyczących przyszłej działalności i portfela zamówień. Ogólny klimat koniunktury w firmach publicznych jest lepszy niż w przedsiębiorstwach prywatnych.

W czerwcu ogólny klimat koniunktury w **handlu detalicznym** oceniany jest nadal negatywnie, nieco bardziej pesymistycznie niż w maju i gorzej niż w czerwcu ubiegłego roku. Na sytuację taką wpływają gorsze niż przed miesiącem oceny bieżącej sprzedaży oraz bardziej pesymistyczne oceny zarówno bieżącej jak i przyszłej sytuacji finansowej przedsiębiorstw.

1. Przetwórstwo przemysłowe

W czerwcu wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury w przetwórstwie przemysłowym kształtuje się na poziomie plus 2. Poprawę koniunktury sygnalizuje 24% badanych przedsiębiorstw, jej pogorszenie - 22% (w maju odpowiednio 25% i 20%). Pozostałe przedsiębiorstwa uznają, że ich sytuacja nie ulega zmianie. Ogólny klimat koniunktury jest oceniany w obu sektorach na zbliżonym poziomie.

Sygnalizowany przez przedsiębiorstwa spadek nowych zamówień jest w większym stopniu wynikiem ograniczania portfela zamówień zagranicznego aniżeli krajowego. Powoduje to, że producenci nieznacznie zmniejszają bieżącą produkcję. Odpowiednie prognozy portfela zamówień i produkcji są nadal korzystne, choć ostrożniejsze niż przed miesiącem. Utrzymuje się nadmierny poziom zapasów wyrobów gotowych. Mimo zmniejszających się opóźnień w ściąganiu należności od kontrahentów, utrzymują się trudności w bieżącym regulowaniu przez przedsiębiorstwa ich zobowiązań finansowych. W najbliższych miesiącach przedsiębiorcy oczekują poprawy swej sytuacji finansowej, chociaż w tempie wolniejszym aniżeli przewidywali w ubiegłym miesiącu. Nadal należy spodziewać się redukcji zatrudnienia, chociaż na skalę nieco mniejszą niż prognozowano w maju. Ceny produkowanych wyrobów mogą nadal ulegać obniżeniu.

Na ogólny klimat koniunktury w przetwórstwie przemysłowym składa się zróżnicowana sytuacja w poszczególnych jego działach. Najlepiej oceniają w czerwcu koniunkturę producenci: masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru (plus 17 -spadek o 7 punktów w stosunku do ubiegłego miesiąca), wyrobów z surowców niemetalicznych pozostałych (plus 16 -wzrost o 2 punkty), artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych (plus 5 -spadek o 4 punkty), wyrobów z gumowych i z tworzyw sztucznych (plus 5 -wzrost o 2 punkty), metalowych wyrobów gotowych (plus 1 -wzrost o 1 punkt). Najgorsze oceny formułują prowadzący działalność wydawniczą i poligraficzną (minus 23 -spadek o 20 punktów) oraz producenci: sprzętu i urządzeń rtv (minus 12 -wzrost o 4 punkty), odzieży i wyrobów futrzarskich (minus 11 -utrzymała się wartość wskaźnika z poprzedniego miesiąca), pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep (minus 10 -spadek o 11 punktów), metali (minus 10 -wzrost o 11 punktów).

Producenci **masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru** oceniają klimat koniunktury optymistycznie, choć gorzej niż przed miesiącem. Znaczne ograniczanie nowych zamówień przy bardziej optymistycznych niż w poprzednim miesiącu przewidywaniach dotyczących przyszłego portfela zamówień i przyszłej produkcji powodują, że producenci jedynie nieznacznie zmniejszają bieżącą produkcję. Producenci określają swoje zapasy wyrobów gotowych jako nieznacznie tylko niewystarczające. Mimo możliwości terminowego ściągania należności od kontrahentów, producenci napotykają na znaczne trudności w terminowym regulowaniu bieżących zobowiązań finansowych. W najbliższych miesiącach korzystna sytuacja finansowa przedsiębiorstw może się poprawić, w stopniu nieco większym niż przewidywano w ubiegłym miesiącu. Planowany wzrost cen wyrobów produkowanych przez tę grupę producentów może być mniejszy niż prognozowano w maju. Nadal należy spodziewać się zwolnień pracowników, na skalę zbliżoną do przewidywań z ubiegłego miesiąca.

Korzystnie, choć gorzej niż w maju, oceniana jest koniunktura w przedsiębiorstwach produkujących **artykuły spożywcze, napoje i wyroby tytoniowe**. Wpływają na to niekorzystne oceny nowych zamówień i bieżącej produkcji, gorsze niż przed miesiącem. Przewidywania dotyczące portfela zamówień i przyszłej produkcji są również ostrożniejsze, choć nadal optymistyczne. Nieznacznie zwiększa się nadmierny poziom zapasów wyrobów gotowych. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw jest oceniana negatywnie; znaczne zmniejszenie się trudności w ściąganiu należności od kontrahentów powoduje, że producentom jest nieco łatwiej wywiązywać się z terminowego regulowania bieżących zobowiązań finansowych. W najbliższych miesiącach sytuacja finansowa tej grupy producentów może się pogorszyć. Dyrektorzy zamierzają zwiększyć skalę zwolnień pracowników. Tempo spadku cen może być nieco większe niż prognozowano w maju.

Producenci **wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych** oceniają swoją koniunkturę korzystnie, nieco lepiej niż w poprzednim miesiącu. Spowodowane to jest przede wszystkim poprawą ocen w zakresie nowych zamówień. W konsekwencji nadal korzystne są oceny bieżącej produkcji. Prognozy portfela zamówień i produkcji są ostrożniejsze od przewidywań z ubiegłego miesiąca. Poziom zapasów wyrobów gotowych nieznacznie przekracza poziom uznawany przez producentów jako wystarczający. Mimo znacznych trudności w ściąganiu należności od kontrahentów producenci terminowo regulują bieżące zobowiązania finansowe. Formułowane prognozy wskazują natomiast na możliwość niewielkiego pogorszenia sytuacji finansowej przedsiębiorstw w najbliższych miesiącach. Skala zwolnień pracowników może być zbliżona do prognoz sprzed miesiąca. Możliwe jest też dalsze obniżenie cen wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych.

Podobnie jak w poprzednim miesiącu producenci **mebli** oceniają w czerwcu swoją koniunkturę negatywnie. Mimo mniejszego niż w maju ograniczania nowych zamówień, producenci decydują się na większe zmniejszenie bieżącej produkcji, co wynika z nadal utrzymujących się na nadmiernym poziomie zapasów wyrobów gotowych. Prognozy w zakresie portfela zamówień i produkcji są korzystne, zbliżone do poprzednich z maja. Wraz z terminowym egzekwowaniem bieżących należności od kontrahentów producenci mają mniejsze trudności w regulowaniu bieżących zobowiązań. W najbliższych miesiącach sytuacja finansowa tej grupy producentów może ulec nieznacznemu pogorszeniu. Dyrektorzy przedsiębiorstw zamierzają dokonać redukcji zatrudnienia na skalę mniejszą niż prognozowano w zeszłym miesiącu. Przyszłe ceny mebli mogą się obniżyć, w stopniu większym niż przewidywano w ubiegłym miesiącu.

Ogólny klimat koniunktury jest oceniany przez producentów **wyrobów chemicznych** negatywnie, gorzej niż w zeszłym miesiącu. Spowodowane to jest ograniczeniami nowych zamówień i zmniejszaniem bieżącej produkcji, a także bardzo ostrożnymi prognozami w tym zakresie. Zmniejsza się nieco poziom nadmiernych zapasów chemikaliów. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw oceniana jest niekorzystnie, mimo mniejszych trudności w terminowym ściąganiu bieżących należności od kontrahentów, producenci odczuwają nadal trudności przy terminowym regulowaniu bieżących zobowiązań. Formułowane prognozy wskazują na możliwość niewielkiego pogorszenia się sytuacji finansowej w przedsiębiorstwach w najbliższych miesiącach. W tej grupie przedsiębiorstw należy oczekiwać dalszych redukcji pracowników. Ceny chemikaliów mogą w niewielkim stopniu wzrosnąć.

Producenci **skór wyprawionych i wyrobów ze skór wyprawionych** oceniają swoją koniunkturę w czerwcu negatywnie, nieco gorzej niż przed miesiącem. Spowodowane to jest negatywnymi, gorszymi niż przed miesiącem, ocenami bieżącego i przyszłego portfela zamówień oraz produkcji. Nieznacznie zmniejsza się nadmierny poziom zapasów wyrobów gotowych. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw oceniana jest negatywnie, gorzej niż przed miesiącem: zwiększają się trudności z terminowym ściąganiem należności od kontrahentów, z opóźnieniem regulowane są bieżące zobowiązania. Przewidywania dotyczące przyszłej sytuacji finansowej są również niekorzystne, znacznie gorsze niż przed miesiącem. W nadchodzących miesiącach można oczekiwać dalszych redukcji zatrudnienia, a ich skala może być nieco większa niż przewidywano w maju. Ceny wyrobów ze skór wyprawionych mogą się w dalszym ciągu obniżyć.

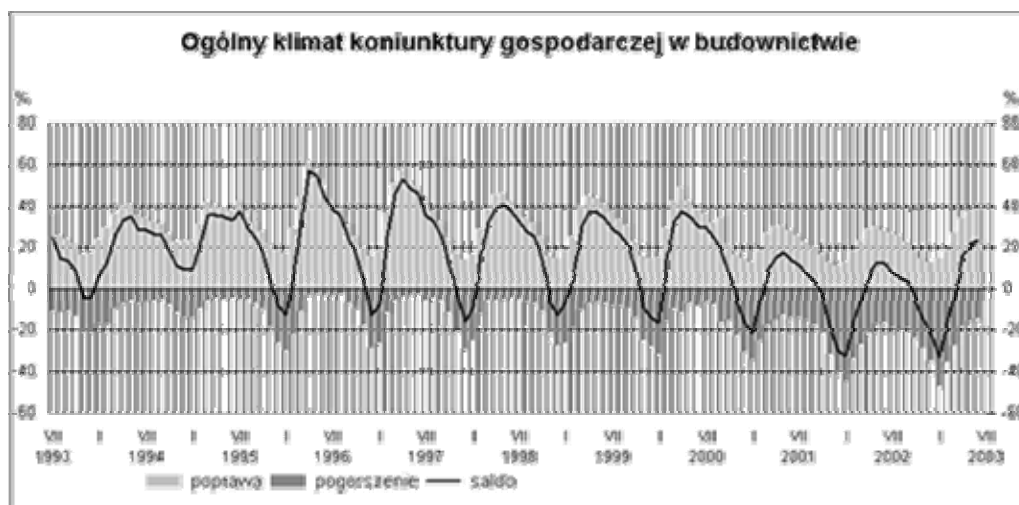
Ogólny klimat koniunktury w przedsiębiorstwach zajmujących się **włókiennictwem** oceniany

jest przez producentów negatywnie, na poziomie zbliżonym do ocen formułowanych przed miesiącem. Producenci zgłaszają dalsze ograniczanie nowych zamówień, a w konsekwencji i zmniejszenie produkcji. Prognozy portfela zamówień nie przewidują jego zmian w najbliższych miesiącach. W efekcie przewidywania dotyczące przyszłej produkcji wyrażają jedynie nieznaczny optymizm. Utrzymuje się poziom nadmiernych zapasów wyrobów gotowych. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw oceniana jest niekorzystnie, mimo nieco łatwiejszego ściągania należności od kontrahentów, producenci mają duże trudności z terminowym regulowaniem bieżących zobowiązań. Prognozy sytuacji finansowej nie wskazują na możliwość jej poprawy w najbliższych miesiącach. Ceny produkowanych wyrobów mogą nadal się obniżać. Redukcje pracowników mogą być mniejsze niż przewidywała prognoza sprzed miesiąca, ale nadal znaczące.

Koniunktura w przedsiębiorstwach produkujących **pojazdy mechaniczne, przyczepy i naczepy** jest w czerwcu niezadowolająca. Ograniczanie nowych zamówień powoduje, że producenci rozszerzają bieżącą produkcję w stopniu wyraźnie mniejszym niż w maju. Prognozy portfela zamówień i produkcji na najbliższe miesiące są nadal optymistyczne, choć ostrożniejsze od przedstawionych w poprzednim miesiącu. Mimo pozytywnie ocenianych możliwości ściągania należności od kontrahentów, producenci napotykają w czerwcu na znaczne trudności z realizowaniem bieżących zobowiązań. Najbliższe miesiące mogą przynieść poprawę sytuacji finansowej przedsiębiorstw. Dyrektorzy przewidują wzrost cen pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep. Stan zatrudnienia w przedsiębiorstwach produkujących pojazdy mechaniczne, przyczepy i naczepy może utrzymać się na bieżącym poziomie.

2. Budownictwo

Wskaźnik **ogólnego klimatu koniunktury** w budownictwie kształtuje się w czerwcu na poziomie dodatnim, nieco wyższym niż w maju (plus 23), wyższym też niż w analogicznym miesiącu dwóch poprzednich lat. Wśród badanych przedsiębiorstw 38% sygnalizuje poprawę koniunktury, a 15% - jej pogorszenie (w maju odpowiednio 37% i 16%). Pozostałe przedsiębiorstwa uznają, że ich sytuacja nie ulega zmianie. Przedsiębiorstwa publiczne oceniają koniunkturę lepiej niż firmy prywatne.

Przedsiębiorstwa sygnalizują wzrost **portfela zamówień** na roboty budowlano-montażowe. Poprawa ta dotyczy w szczególności firm sektora publicznego. Ogólna prognoza portfela

zamówień na najbliższe trzy miesiące jest nieco mniej optymistyczna od przewidywań formułowanych w ubiegłym miesiącu. Bardziej ostrożne w swych przewidywaniach są przedsiębiorstwa prywatne.

Oceny bieżącej i przyszłej **produkcji budowlano-montażowej** są lepsze niż przed miesiącem, zwłaszcza w firmach publicznych.

Bieżąca ogólna **sytuacja finansowa** przedsiębiorstw budowlano-montażowych jest oceniana nadal negatywnie, choć mniej pesymistycznie niż w maju. W ciągu najbliższych trzech miesięcy należy spodziewać się nieznacznej poprawy sytuacji finansowej jednostek budowlanych sektora prywatnego, nieзначnego pogorszenia -przedsiębiorstw publicznych.

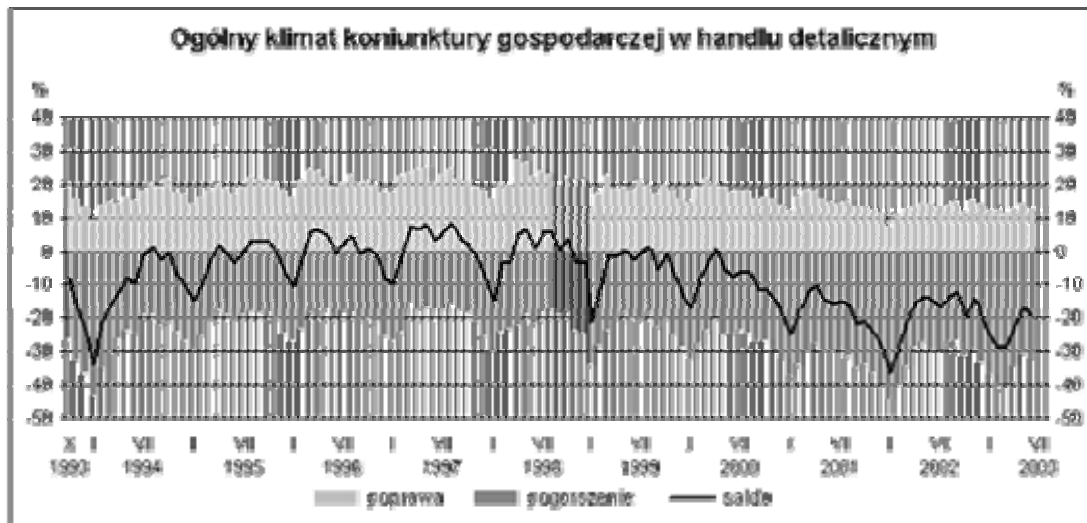
W najbliższych trzech miesiącach przedsiębiorcy przewidują dalszy spadek **cen realizacji** robót budowlano-montażowych, chociaż tempo tego spadku będzie nieco wolniejsze od prognoz sprzed miesiąca. Dotyczy to jednostek należących do obu sektorów własności.

Nadal utrzymuje się spadkowa tendencja zatrudnienia w budownictwie, chociaż skala przewidywanych na najbliższe miesiące redukcji **pracowników** może być mniej znacząca od prognoz z ubiegłego miesiąca. Jedynie przedsiębiorstwa publiczne przewidują zwiększenie skali zwolnień pracowników.

W czerwcu nieznacznie wzrósł do 1,8% obserwowany od kilku miesięcy bardzo niski odsetek jednostek nie odczuwających jakiegokolwiek **barier w prowadzeniu działalności budowlano-montażowej** (w maju br. wynosił on, podobnie jak w czerwcu przed rokiem, 1,2%). Nadal największe trudności napotymane przez przedsiębiorstwa związane są z niedostatecznym popytem (sygnalizuje je 77% przedsiębiorstw zgłaszających bariery, wobec 79% w maju br. i 81% w czerwcu ub. r.) oraz z konkurencją ze strony innych firm (wymienianą przez 76% jednostek, wobec 75% w maju br. i 77% w czerwcu ub. r.). W porównaniu z ocenami sprzed miesiąca znaczenie większości barier nie uległo istotnym zmianom, natomiast w porównaniu z odczuciami sprzed roku wzrosło jedynie znaczenie bariery związanej z dostępem do kredytów bankowych (w czerwcu 2003 sygnalizuje ją 32% przedsiębiorstw zgłaszających bariery, w czerwcu 2002 -23% jednostek).

W stosunku do popytu oczekiwanego w okresie najbliższych dwunastu miesięcy około 29% przedsiębiorstw budowlanych ocenia swoje **zdolności produkcyjne** jako zbyt wysokie, 65% jako wystarczające, a 6% jako zbyt niskie. Opinie te są zbliżone do ocen wyrażanych przed miesiącem. Przed rokiem odpowiednie wskaźniki kształtowały się następująco: 31%, 63%, 6%.

3. Handel detaliczny

W czerwcu wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury w **handlu detalicznym** kształtuje się na poziomie minus 19, co oznacza pogorszenie ocen w stosunku do ubiegłego miesiąca. Wśród badanych przedsiębiorstw 13% sygnalizuje poprawę koniunktury, a 32% - jej pogorszenie (w maju odpowiednio 14% i 31%). Pozostałe przedsiębiorstwa uznają, że ich sytuacja nie ulega zmianie.

Przedsiębiorstwa handlowe sygnalizują większe niż miesiąc wcześniej ograniczenia bieżącej sprzedaży. Pogłębiają się trudności w terminowym regulowaniu zobowiązań finansowych. W konsekwencji nadal ograniczane będą zamówienia na towary. W najbliższych miesiącach sprzedaż może być ograniczana w tempie zbliżonym do przewidywań z maja. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw będzie się nadal pogarszać, szybciej niż prognozowano w ubiegłym miesiącu. Odnotowywany niedobór bieżących zapasów nieco zmniejsza się w stosunku do tego, jaki notowano w ubiegłym miesiącu. Bieżące ceny towarów obniżają się w tempie szybszym niż miesiąc wcześniej. W najbliższych miesiącach przewiduje się, że ceny będą rosnąć w tempie nieco szybszym niż prognozowano w maju. Skala zwolnień pracowników może być nadal znacząca, nieznacznie mniejsza niż prognozowano w maju.

W przekrojach według klas wielkości, wszystkie grupy jednostek handlowych oceniają koniunkturę negatywnie. Najmniej pesymistyczne oceny formułują jednostki średnie o liczbie pracujących 50-249 pracujących (wskaźnik wynosi minus 2 wobec minus 3 w maju) i duże o liczbie pracujących 250 i więcej osób -na poziomie minus 2 (przed miesiącem plus 3). Najgorzej oceniają koniunkturę jednostki najmniejsze o liczbie pracujących do 9 osób (minus 31 w czerwcu, minus 26 przed miesiącem). W jednostkach małych o liczbie pracujących 10-49 osób wskaźnik koniunktury kształtuje się na poziomie minus 14 (przed miesiącem minus 18), a w jednostkach dużych, o liczbie pracujących 250 i więcej - na poziomie minus 2 (przed miesiącem plus 3).

W jednostkach **o liczbie pracujących 250 i więcej osób** bieżąca sprzedaż jest oceniana negatywnie, znacznie gorzej niż w maju. W efekcie, pogarsza się znacznie sytuacja finansowa przedsiębiorstw. W porównaniu z ubiegłym miesiącem zwiększa się nadmierny poziom zapasów. W konsekwencji, ilość zamawianych towarów będzie nieznacznie ograniczana mimo, że na najbliższe miesiące przewiduje się wzrost sprzedaży nieco nawet większy niż

prognoszono przed miesiącem. Prognozy sytuacji finansowej przedsiębiorstw są ostrożniejsze od przewidywań z ubiegłego miesiąca. W czerwcu ceny towarów spadają. W najbliższych miesiącach przewidywany jest jednak ponowny wzrost cen towarów, szybszy niż prognozowano miesiąc wcześniej. Skala redukcji zatrudnienia może być nadal znacząca, nieco większa niż prognozowano w maju.

Utrzymują się trudności w sprzedaży towarów w przedsiębiorstwach **o liczbie pracujących do 9 osób**. Sytuacja finansowa tej grupy jednostek jest nadal niezadowolająca. Negatywne oceny przyszłej sprzedaży pogarszają się jeszcze nieznacznie w stosunku do przewidywań z maja. Również odczucia w zakresie przyszłych zdolności do regulowania zobowiązań finansowych są bardziej pesymistyczne niż przed miesiącem. Zmniejsza się niedobór zapasów towarów. W najbliższych miesiącach zamówienia na towary będą w dalszym ciągu znacznie ograniczane. Jednostki sygnalizują nieco szybszy niż w maju spadek cen na oferowane towary. W najbliższych miesiącach przewiduje się utrzymanie niewielkiego wzrostu cen. Dalsze redukcje zatrudnienia mogą być nieznacznie mniejsze w porównaniu do przewidywań z ubiegłego miesiąca.

Negatywne są też oceny koniunktury w poszczególnych branżach handlu detalicznego. W branży: pojazdy mechaniczne wskaźnik koniunktury wyniósł minus 4 w czerwcu (wobec minus 9 w maju). W branży: włókno, odzież, obuwanie obniżył się do poziomu minus 37 (wobec minus 28 w ubiegłym miesiącu). Wskaźnik koniunktury w branży: meble, rtv, agd kształtuje się na poziomie minus 14 (wobec minus 10 w maju), a w branży żywnościowej na poziomie z maja - minus 18.

Przedsiębiorstwa sprzedające **żywność** sygnalizują w czerwcu konieczność ograniczania bieżącej sprzedaży towarów na poziomie zbliżonym do maja. Sytuacja finansowa tej grupy jednostek jest nadal niezadowolająca, nieco lepsza niż w ubiegłym miesiącu. W najbliższych miesiącach może nastąpić dalszy spadek sprzedaży. Utrzymują się negatywne prognozy sytuacji finansowej przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa sygnalizują nieznaczny niedobór zapasów towarów. Mimo to w najbliższych miesiącach zamówienia towarów u dostawców będą nadal ograniczane. W czerwcu notuje się wzrost cen żywności. W najbliższych miesiącach przewiduje się dalszy wzrost cen tej grupy towarów. Należy też oczekiwać dalszych redukcji zatrudnienia, ale na nieco mniejszą skalę w stosunku do przewidywań z maja.

W czerwcu obserwowany jest wzrost sprzedaży **pojazdów mechanicznych**. Na najbliższe miesiące przewiduje się jej ograniczenie. W konsekwencji, można oczekiwać, że zamówienia towarów u dostawców będą ograniczane w stopniu większym niż prognozowano przed miesiącem. Bieżąca sytuacja finansowa przedsiębiorstw jest oceniana nadal negatywnie, chociaż mniej pesymistycznie niż w maju. Prognozy w tym zakresie wskazują na możliwość dalszego pogarszania zdolności do regulowania zobowiązań finansowych przez jednostki tej branży. W czerwcu notuje się szybszy niż miesiąc wcześniej spadek cen na pojazdy mechaniczne. Również na najbliższe miesiące przewiduje się spadek cen towarów. Kierujący przedsiębiorstwami sygnalizują możliwość dalszych redukcji zatrudnienia, choć mniejszych niż prognozowano w maju.

Oceny bieżącej sprzedaży w jednostkach branż: **meble, rtv, agd** są w czerwcu negatywne, dużo gorsze niż w maju. W najbliższych miesiącach oczekuje się wprowadzie wzrostu sprzedaży tej grupy towarów, ale zdecydowanie mniejszego niż przewidywano przed miesiącem. W efekcie, przy notowanym w czerwcu nadmiernym poziomie zapasów towarów przyszłe zamówienia na towary będą ograniczane. W stosunku do maja znacznie pogorszyły się oceny bieżącej sytuacji finansowej przedsiębiorstw. Zmniejsza się też optymizm dotyczący przyszłej sytuacji finansowej. Odnotowywany jest szybszy niż w ubiegłym miesiącu spadek cen towarów tej branży. W najbliższych miesiącach przewiduje się ich dalszy spadek. W tej grupie jednostek należy oczekiwać dalszych zwolnień pracowników, lecz w mniejszej skali niż w ubiegłym miesiącu.

W jednostkach branż: **włókno, odzież, obuwie** w czerwcu odczuwa się wyraźnie większe ograniczenie bieżącej sprzedaży aniżeli w maju. W najbliższych miesiącach należy oczekiwać dalszego ograniczenia sprzedaży, chociaż w skali mniejszej niż przewidywano przed miesiącem. Bieżąca i przyszła sytuacja finansowa jest niezadowolająca, dużo gorsza niż miesiąc wcześniej. Poziom zapasów tej grupy towarów jest uznawany w czerwcu za niewystarczający. Mimo to, przy notowanych jednocześnie ograniczeniach bieżącej i przyszłej sprzedaży, przyszłe zamówienia na towary będą nadal ograniczane. Ceny towarów spadają szybciej niż przed miesiącem. Na najbliższe miesiące przedsiębiorcy przewidują dalszy znaczny spadek cen. W porównaniu do prognoz sprzed miesiąca, znacznie większe mogą być też redukcje pracowników.